

Verbreiding van het vakgebied door combinatie van opleidingen

'Arbeidshygiënisten en veiligheidskundigen komen nader tot elkaar'

Om tot een brede visie te komen over de toekomst van de arbo-professional is in 2006 een onderzoek gehouden onder veiligheidskundigen, arbeidshygiënisten en arbeids- en organisatiedeskundigen. Het daaruit resulterende rapport heeft uiteindelijk geleid tot het formuleren van een beroepsprofiel en bijbehorende taken en competenties. Er is inmiddels veel werk verzet. Tijd voor een update.

Wim van Alphen

HVK-er én arbeids-
hygiënist

Medio 2006 is een web-enquête gehouden onder zo'n 1.000 leden van de NVVK (veiligheidskundigen), NVvA (arbeidshygiënisten) en de BA&O (arbeids- en organisatiedeskundigen). De resultaten daarvan zijn vastgelegd in het rapport: 'Onder druk wordt alles vloeibaar'. Het doel van de enquête was te komen tot een visie op de positie van de arbo-professionals in de toekomst. Op basis van die visie zou dan een beroepsprofiel worden opgesteld, dan wel worden geactualiseerd. Vervolgens passen de opleidingsinstituten hun curricula aan dit nieuwe of bijgestelde beroepsprofiel aan. Daarna worden de certificatie-eisen bijgesteld.

Dit heeft langer geduurd dan gepland. Inmiddels heeft een werkgroep de afgelopen anderhalf jaar hard gewerkt aan het formuleren van het beroepsprofiel en de daarbij behorende kerntaken en competenties. De definitieve resultaten worden dit jaar verwacht.

Meer kennis van elkaars vakgebieden

Uit het onderzoek bleek dat de verschillende professionals meer van elkaars vakgebieden willen weten. Zo gaven de veiligheidskundigen aan behoefte te hebben aan meer scholing op het gebied van arbeidshygiëne en omgekeerd de arbeidshygiënist op het gebied van de

veiligheidskunde. Hetzelfde gold ook voor de arbeids- en organisatiedeskundigen; zij wilden ook meer scholing op het gebied van veiligheid en arbeidshygiëne.

Overlap in werkvelden

In de werkwijze van de veiligheidskundigen en de arbeidshygiënisten zit veel overlap. Beide disciplines kijken naar gevaarbronnen en of deze in het werk kunnen leiden tot risico's. Beide disciplines maken een inschatting van de grootte van de risico's, gebruiken daarvoor deels dezelfde inschattingmodellen en komen tot een plan van aanpak voor risicoreductie. Bij het opstellen van het plan van aanpak werken beide met de arbeidshygiënische strategie. De arbeidshygiënische strategie geldt voor de aanpak van zeer veel soorten problemen. De arbeidshygiënist heeft zeker geen monopolie op het gebruik van deze strategie.

Verschil

Een verschil tussen de veiligheidskundige en de arbeidshygiënist is dat de veiligheidskundige in het algemeen meer gericht is op risico's die op korte termijn tot gezondheidsletsel of schade kunnen leiden. De arbeidshygiënist is meer gericht op risico's die op langere termijn tot letsel of schade kunnen leiden.

Bij verschillende gevaarbronnen komen beide aspecten voor: ze kunnen zowel effect op korte, als op lange termijn hebben. Zo kunnen bepaalde chemicaliën – bijvoorbeeld 1,4-dioxaan – een direct effect hebben (bijvoorbeeld brand, explosies), maar ook op lange termijn schadelijk zijn (schadelijk voor lever en nieren en mogelijk kankerverwekkend).

Bepaalde fysieke belasting kan tot directe klachten leiden, maar ook pas na vele jaren tot bijvoorbeeld chronische rugpijn of spataderen leiden.

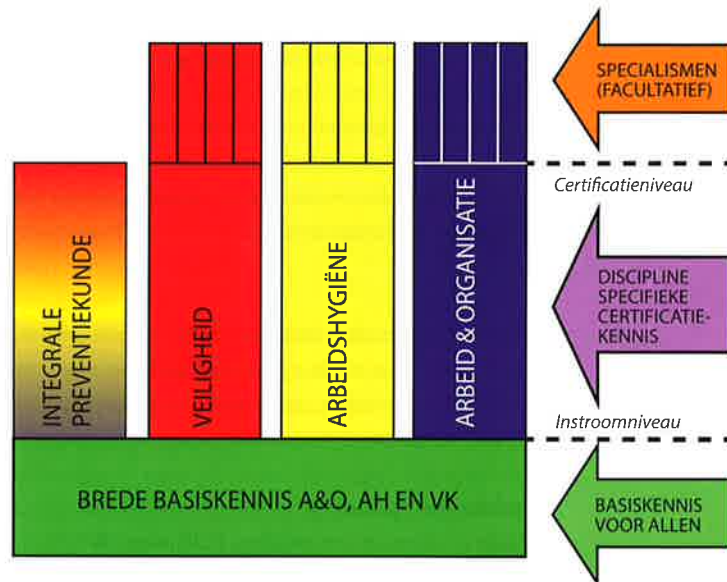
Vaardigheden

Beide disciplines moeten kennis hebben van soorten gevaarbronnen, van methodes om risico's te onderkennen en te reduceren, van risicomangementssystemen en van wet- en regelgeving. Naast deze kennis moeten beide disciplines ook beschikken over vaardigheden om hun organisatie te beïnvloeden zodat deze ook daadwerkelijk aan risico reductie gaan doen. Beide disciplines dienen daartoe bepaalde competenties te hebben en deze voortdurend verder te ontwikkelen. Voor beide disciplines is ook een bepaalde beroepsattitude vereist.

Certificering

Ten aanzien van de certificering van veiligheidskundigen en arbeidshygiënisten zijn de twee systemen op elkaar afgestemd en grotendeels aan elkaar gelijk gemaakt.

Soms zijn daarbij compromis-oplossingen gekozen, zoals in ons polderland betaamt. Vroeger konden veiligheidskundigen direct na het behalen van hun HVK-diploma gecertificeerd worden als zij in het verleden al drie jaar werkervaring op veiligheidsgebied hadden opgedaan. Arbeidshygiënisten daarentegen moesten na het behalen van hun diploma beginnen met de opbouw van hun drie jaar werkervaring. Als compromis is ervoor gekozen dat de opbouw van de werkervaring jaren begint op de eerste dag van de opleiding.

Opleidingshuis

Op basis van de grote overeenkomst van de werkvelden en de gemeenschappelijke kennis van bepaalde vakgebieden zijn de afgelopen jaren enkele 'opleidingshuizen' getekend. Een voorbeeld is gegeven in bijgaand plaatje. In dit plaatje gaat men uit van een basisprogramma waarin modules voorkomen zoals:

- Wet- en regelgeving
- Organiseatiekennis en adviesvaardigheden
- Risicomanagement
- Algemene veiligheidskunde, arbeidshygiëne en arbeids- en organisatiekunde
- Risico-inventarisatie (herkennen, evalueren en beheersen van risico's)

Dit basisprogramma wordt door de verschillende opleidingsinstituten apart gegeven, maar kan ook door opleidingsinstituten gezamenlijk worden aangeboden. Het zou zelfs denkbaar zijn dat bepaalde opleidingsinstituten hiertoe zouden fuseren.

Na het basisprogramma volgt differentiatie in de vakgebieden: veiligheidskunde, arbeidshygiëne, arbeids- en organisatiekunde en mogelijk integrale preventiekunde. Hierbij worden kennis en vaardigheden bereikt tot op certificatie niveau.

Als derde fase is verdere specialisatie mogelijk, bijvoorbeeld (super)specialist op het gebied van brandveiligheid, geluid, microbiële veiligheid, enz.

Huidige situatie

De situatie die hierboven wordt geschetst, is nog geen realiteit. Wel bestaat er een veelheid aan aparte opleidingsinstituten, elk met hun eigen programma. Zo zijn er vijf instituten die de HVK-opleiding aanbieden, één voor de meer academische HVK-opleiding, meer dan tien instituten die de MVK-opleiding aanbieden, drie met een arbeidshygiënische opleiding (waarvan één post-HBO en twee universitair), drie instituten met een A&O-opleiding en acht hogescholen die een opleiding Integrale Veiligheidskunde aanbieden. Kortom, een groot aanbod en veel versnippering. Maar er is ook een positief gevolg: veiligheidskunde in de brede zin van het woord is een gevestigd begrip in de onderwijswereld en in de markt.

Aan de certificerende instellingen de bijna onmogelijke opgave om in deze brede markt, die deels ook een vechtmakert is geworden, de eindniveaus te bewaken en te harmoniseren.

Combinatie-opleiding

Eindelijk is het zover. In het najaar 2012 maakt PHOV (stichting Post Hoger Onderwijs Veiligheidskunde in Utrecht) een begin met de invulling van het hierboven geschetste opleidingshuis.

In september start een combinatie-opleiding Hogere Veiligheidskunde/Arbeidshygiëne (HVK-AH). Na het volgen van een basisprogramma dat de bovengenoemde gemeenschappelijke modules bevat, kunnen de cursisten doorstromen naar de specialisatie HVK, dan wel AH, of naar beide. Wanneer beide specialisaties worden gevolgd, is men na afloop zowel Hogere Veiligheidskundige als Arbeidshygiënist. In het werkveld zijn deze combinatie-specialisten beter inzetbaar. Zij hebben immers oog voor zowel de directe effecten als de uitgestelde effecten.

Nadrukkelijk is het A&O-deel nog niet in alle breedte meegenomen, dat kan in een volgende ronde. Wel bevat de gecombineerde opleiding, net zoals nu de enkelvoudige opleidingen, een of twee modules adviesvaardigheden en organisatiekennis. Daarbij is ruimschoots aandacht voor organisatorische en gedragsaspecten.

Kansen voor al opgeleide veiligheidskundigen en arbeidshygiënisten

De nieuwe combinatieopleiding biedt mogelijkheden voor bestaande veiligheidskundigen en arbeidshygiënisten.

Arbeidshygiënisten die HVK'er willen worden, hoeven niet de hele HVK-opleiding te volgen. Dit omdat zij al veel kennis hebben van de gemeenschappelijke onderwerpen, zoals wet- en regelgeving, risicomanagement, enzovoort. Zie ook hierboven, bij de opsomming van het vakkenpakket in het basisprogramma. Hierdoor kunnen ze de aanvullende kennis via een veel korter en goedkoper traject verwerven. Zij hoeven als zogenoemde zij-instromers alleen de specialisatie Veiligheidskunde te volgen.

Omgekeerd geldt dit ook voor HVK'ers die daarnaast arbeidshygiënist willen worden: zij volgen alleen de specialisatie Arbeidshygiëne.

Hiermee wordt bereikt dat de eerder aangegeven wensen vanuit de beroepsbeoefenaren invulling krijgen. Direct voordeel voor het werkveld is dat breder opgeleide mensen op de markt komen, die beide specialisaties beheersen.

Actueel

Deze aanpak past beter in de huidige situatie en sluit aan bij verwachte toekomstige ontwikkelingen. We demonstreren dat aan de hand van enkele voorbeelden.

REACH

In veel chemische en petrochemische bedrijven zijn HVK-ers werkzaam. Deze hebben een sterke focus op veiligheid. In toenemende mate worden deze bedrijven geconfronteerd met de verplichtingen vanuit REACH.

Daarbij moet men rekening gaan houden met de blootstellingsscenario's, zoals in de extended Safety Data Sheets (ext SDS) zijn beschreven. De veiligheidskundigen hebben daartoe meer arbeidshygiënische kennis nodig. Het volgen van bovengenoemde combinatie-opleiding kan in deze behoefte voorzien.

Dit kan ook een groter gevolg hebben. Maatschappelijk is er heel veel aandacht voor het terugdringen van de directe effecten: ongevallen, Talloze voorlichtings- en stimuleringsprojecten vanuit de overheid zijn hierop gericht. Natuurlijk verdient het terugdringen van ongevallen aandacht; jaarlijks zijn er in Nederland ca. 220.000 ongevallen en overlijden daardoor ca. 80 werknemers.

Maar feitelijk leiden er veel meer mensen aan de uitgestelde gezondheidseffecten en gaan daar veel meer mensen aan dood (jaarlijks ruim 3.000) dan door ongevallen. Alleen dat gebeurt meer diffuus en is daardoor minder zichtbaar en komt als gevolg daarvan minder in de publieke en politieke belangstelling. Wanneer arbo-professionals door de combinatie-opleiding daardoor ook meer aandacht krijgen voor deze uitgestelde gezondheidseffecten, kan dit alleen maar positief werken op de aandacht hiervoor.

Terug naar brede toetsing

Vroeger werd de arbo-dienstverlening grotendeels door volwaardige arbodiensten uitgevoerd. Hier waren alle vier de zogeheten kerndeskundigen (HVK-er, arbeidshygiënist, arbeids- en organisatiedeskundige en bedrijfsarts) vertegenwoordigd. Bovendien moesten deze allemaal gecertificeerd zijn.

Tegenwoordig is de betekenis van de arbodiensten enigszins teruggedrongen in het kader van de deregulering (maatwerkregeling en vangnetregeling). Bedrijven hoeven niet per se te beschikken over een eigen arbodienst of een contract met een externe arbodienst. Wel moet er een relatie met een bedrijfsarts bestaan. Ook moeten bedrijven (afhankelijk van hun omvang) hun risico-inventarisaties laten toetsen door een van de vier gecertificeerde typen kerndeskundigen. Deze kijkt daar meestal vanuit zijn/haar eigen blik en professie naar. De toetsing is daardoor veel minder breed dan voorheen, toen immers alle vier de kerndeskundigen er 'hun zegje over moesten doen'.

Met een combinatie-professional veiligheidskunde en arbeidshygiëne wordt die toetsing weer breder, omdat dan naar en vanuit een breder spectrum wordt gekeken.

Verbetering HBO-IV en HBO-IVK

De nieuwe combinatie-opleiding biedt meer kansen voor mensen die een HBO-opleiding Integrale Veiligheid (IV) of Integrale veiligheidskunde (IVK) hebben gevolgd.

Momenteel wordt op acht verschillende hogescholen de opleiding IV of IVK aangeboden. De ervaring is dat de opleiding een zeer brede basis heeft en erg breed bestuurlijk is georiënteerd. Zo breed zelfs, dat daardoor enige vorm van specialisme en diepgang ontbreekt, waardoor een aantal afgestudeerden grote moeite heeft een baan te vinden.

De combinatie-opleiding biedt hun de mogelijkheid, afhankelijk van hun vakkenpakket, slechts een deel van het basisprogramma en aanvullend één van beide of beide specialisaties te volgen en daardoor veel grotere marktkansen te krijgen.

Arbeidshygiëne ook op middelbaar niveau

Tot voor kort bestond er nog geen arbeidshygiënische opleiding op middelbaar niveau. Veel middelbaarveiligheidskundigen (MVK-ers) doen het arbeidshygiënische werk er maar bij, maar beschikken soms niet over voldoende deskundigheid op dit gebied. Dit kan in de praktijk leiden tot verkeerde inschattingen van risico's en bijgevolg mogelijk verkeerde adviezen. Daardoor blijven risico's soms bestaan of kunnen bedrijven met te hoge kosten worden opgezadeld wanneer onnodige maatregelen worden genomen.

Om dit te voorkómen begint PHOV, in afstemming met de beroepsgroep NVvA, een opleiding Middelbare Arbeidshygiëne (MAH). In deze opleiding is gekozen voor een combinatie-opleiding: een MVK-MAH-opleiding. Dit biedt de reeds eerder opgeleide MVK-ers de mogelijkheid alleen de specialisatie MAH te volgen.

Een groot bijkomend voordeel van de combinatie-opleiding op middelbaar niveau is dat hiermee de naamsbekendheid van het vak 'arbeidshygiëne' wordt vergroot. Ook kan vervolgens een aantal kandidaten doorstromen naar de post-HBO-opleiding Arbeidshygiëne (of de combi-opleiding HVK-AH).

Tot slot

Het uiteindelijke product van de combinatie-opleidingen is dat er professionals worden afgeleverd die met een veel bredere blik kijken naar de arbeidsrisico's zonder dat dit tot vervlaking heeft geleid, omdat zij een synergie van twee specialismen bezitten.